

KASALLIK NOMLARINING LOTINCHA TUZILISHI VA TERMINLAR YARATILISHI

*Navoiy davlat universiteti Tibbiyot
fakulteti Davolash ishi yo'nalishi*

*Rahimqulova Feruza G'ani qizi 1-kurs talabasi
Ilmiy rahbar: Turdiyev Shuhrat Berdiyevich*

Annotatsiya: Mazkur maqolada kasallik nomlarining lotincha tuzilishi, ularning morfologik tarkibi hamda tibbiy terminologiyada yangi terminlar yaratish tamoyillari yoritiladi. Shuningdek, yunon-lotin manbalariga asoslangan nomlash an'analari, xalqaro kasalliklar tasnifi bilan bog'liqligi hamda zamonaviy tibbiyotda neologizmlarning shakllanish jarayoni ilmiy jihatdan tahlil etiladi.

Kalit so'zlar : lotin tili, kasallik nomi, terminologiya, neologizm, tibbiyot

Аннотация: В статье рассматривается структура латинских названий болезней, их морфологические особенности и принципы формирования новых медицинских терминов. Анализируются греко-латинские источники, традиции номинации и процессы неологизации в современной медицинской терминологии.

Ключевые слова: латинский язык, название болезни, терминология, неологизм, медицина

Abstract: The article discusses the structure of Latin disease names, their morphological features, and principles of creating new medical terms. The research analyzes Greco-Latin roots, nomenclature traditions, and the process of neologism formation in modern medical terminology

Keywords: Latin, disease name, terminology, neologism, medicine

Kirish

Tibbiy terminologiyada kasallik nomlarining lotincha shakli muhim o'rin tutadi. Lotin va yunon tiliga asoslangan terminlar global miqyosda tibbiyot sohasida yagona tushuncha maydonini yaratadi. Kasallik nomlarini nomlash mexanizmi, ularning morfologik qurilishi va etimologik ildizlari sog'liqni saqlash tizimi terminologiyasining ilmiy asosini tashkil etadi. Bugungi kunda yangi kasallik va patologik holatlar paydo bo'lishi bilan birga yangi terminlar ham yaratilib bormoqda. Ushbu maqolada kasallik nomlarining lotincha tuzilishi, yangi termin yasash usullari, xalqaro standartlar, ICD tasnifiga ko'ra nomlash tamoyillari chuqur tahlil qilinadi.

Kasallik nomlari ko'pincha anatomiya, fiziologiya, etiologiya, klinik alomatlar yoki patogenezga asoslanadi. Masalan, "bronchitis" — bronxlarning yallig'lanishi

(bronch + itis); "dermatitis" — teri yalligʻlanishi (derma + itis). Terminlarning lotin va yunon ildizlaridan tuzilishi yangi kasallik terminlarini yaratishda standart yondashuvni belgilaydi.

Asosiy qism

Lotincha tibbiy terminlarning tarixiy shakllanishi

Lotin va yunon tili qadimgi tibbiyot maktablari tilidir. Gippokrat traktatlari, Galen asarlari va Rim davridagi tibbiy yozuvlar bugungi terminlarning asosini tashkil qildi. Oʻrta asrlar davomida lotin tili ilmiy tajribani qayd qilish tiliga aylandi. Shu tufayli kasallik nomlari lotin tilida mustahkam ildiz otgan.

Kasallik nomlarining morfologik tuzilishi

Tibbiy terminlar odatda uch asosiy komponentdan tashkil topadi:

ildiz (radix) — asosiy maʼno (cardio – yurak, neuro – asab)

prefiks (old qoʻshimcha) — maʼno kengaytiradi yoki oʻzgartiradi (hyper – yuqori, hypo – past)

suffiks (soʻnggi qoʻshimcha) — kasallik turi, holati yoki jarayonni bildiradi (-itis – yalligʻlanish; -algia – ogʻriq; -osis – patologik jarayon)

Misollar:

Termin	Ildiz	Suffiks	Maʼno
Gastritis	gastro- oshqozon	-itis	oshqozon yalligʻlanishi
Nephrosis	nephro- buyrak	-osis	buyrak kasalligi
Cardialgia	Cardio- yurak	-algia	yurak ogʻrigʻi

Yangi terminlar yaratish tamoyillari

Zamonaviy tibbiyotda yangi kasalliklar paydo boʻlishi bilan yangi terminlar zarur boʻladi. Ularni yaratishda quyidagi tamoyillar asos boʻladi:

Kasallik etiologiyasiga asoslanish — Coronavirus disease (COVID-19)

Lokalizatsiyasiga koʻra — Hepatitis (jigar), Encephalitis (miyaga taalluqli)

Klinik alomatlariga asoslanish — Exanthema subitum (toʻsatdan toshma)

Ilmiy yangilik natijasida yaratilgan terminlar — Long-COVID, postviral syndrome

ICD (Xalqaro kasalliklar tasnifi) va nomlash tizimi

Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ICD tasnifi kasalliklarni lotincha asoslarda standartlashtiradi. ICD-11 versiyasi global diagnostika va statistik hisob-kitoblarda qo'llaniladi. Terminlarning yagona shaklda berilishi kasallik haqida ma'lumot almashuvini osonlashtiradi.

Lotincha terminlarning amaliy qo'llanilishi
klinik yozuvlar va tashxis kartalarida
ilmiy maqolalarda
farmakologiya va anatomiya atamalarida
xalqaro konferensiya va forumlarda kommunikatsiya vositasi sifatida

XULOSA

Kasallik nomlarining lotincha shakllanishi tarixiy, morfologik va semantik ildizlarga ega bo'lib, tibbiy fan uchun muhim ilmiy asos hisoblanadi. Yangi terminlar yaratishda prefiks, suffiks va ildizlarning uyg'unligi katta rol o'ynaydi. ICD tasnifi orqali kasallik terminlari xalqaro standartga keltirilib, global tibbiy aloqani yengillashtiradi. Lotin tilini chuqur o'rganish, kasallik terminlarini to'g'ri shakllantirish kelajakdagi tadqiqotlar uchun muhim yo'nalishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dorland's Medical Dictionary. — 2020.
2. International Classification of Diseases ICD-11. — WHO, 2019.
3. Gippokrat asarlari. Qadimgi Yunon tibbiyot merosi.
4. Latin Medical Terminology Guide — Oxford Press, 2018.
5. Taber's Cyclopedic Medical Dictionary, 2021.